

Cuprins

Capitolul 1. Turnul nebunilor	9
Capitolul 2. Sufletul care tânjește	66
Capitolul 3. Între ciocan și nicovală.....	123
Capitolul 4. Un provincial la Paris	175
Capitolul 5. Rețeta unui medic	219
Capitolul 6. Jugul iernii e sfărâmat.....	258
Capitolul 7. Insula dispărută a Atlantidei.....	316
Capitolul 8. Caverna întunecoasă a minții.....	350
Capitolul 9. „Oricui așteptați-i și ziua din urmă...”	397

Irving Stone

Viața lui Freud

•
Turnul nebunilor

Traducere din limba engleză și note
de Anca Irina Ionescu

POLIROM
2014

Merse singur spre casă prin noaptea aspră de octombrie și fiecare pas îi provoca o durere surdă. Meynert își ridiculizase fostul *Sekundararzt* în fața majorității medicilor din Viena.

Martha îl întâmpină în hol, într-un capot bleu de lână îmbrăcat peste cămașa de noapte. O singură privire spre chipul lui fu de ajuns ca să se întunece și ea la față.

— Sigi, ce s-a întâmplat?

Sigmund își scoase cravata, se descheie la cămașă, își frecă trist ceafa înțepenită. Își simțea sufletul la fel de înțepenit și de dureros.

— Lucrarea mea a fost prost primită.

Se așezară împreună în nișa din salon, în timp ce el sorbea dintr-o cană cu cacao.

— Sper că nu sunt eu prea sensibil, dar m-am simțit ca un elev nedisciplinat, dat afară din școală.

Incepu să se plimbe nervos printre măsuțele de cafea asortate. Martha nu-l mai văzuse niciodată atât de abătut și, în același timp, furios. Se întoarse și rămase deasupra ei, pe platforma alcovului.

— Cei mai tineri membri ai Asociației Medicale spun mereu că cei mai în vârstă vor să ne vadă acolo doar în calitate de auditori. Niciodată n-au vrut să ne și asculte. Îi mai auzisem pe Bamberger și pe Meynert adresându-se tinerilor cercetători pe un ton dur, dar nu-mi amintesc să-și fi formulat vreodată obiecțiile pe baza unor raționamente atât de pripite și de neștiințifice. Probabil ar fi trebuit să încep prin a asigura Facultatea de Medicină din Viena că nu are nimic nou de învățat de la Facultatea de Medicină de la Paris. Când am afirmat că la Paris se folosesc tehnologii de cercetare neurologică mai avansate, toată lumea m-a considerat un ingrât. Mai rău, un apostat; invitația lui Meynert nu a fost numai glumeață, ci și plină de dispreț!

— Dar Meynert ține la tine.

— Ne-am ciocnit unul de altul. Într-un tunel obscur. Două trenuri. Cap în cap, iar eu am ieșit șifonat!

Își trecu brațul pe după talia ei și spuse liniștit:

— Iată un avantaj neașteptat al căsniciei – un umăr pe care să mă sprijin pentru a dovedi că eu am dreptate și lumea greșește.

În după-amiaza următoare, târziu, când se întâlni cu Breuer și Fleischl la cafeneaua Landtmann, cu pereții și nișele sale capitonate cu piele de un cafeniu liniștitor, cu mesele având tăblii de marmură

irizată, maro cu alb, plină cu oameni care ședeau după o zi întreagă de muncă și citeau ziare în șase limbi, află că avusese și dreptate, dar și că greșise. Breuer și Fleischl îi criticară pe Bamberger și Meynert pentru lipsa lor de politețe, apoi îi spuseră protejatului lor unde greșise.

— Sig, ar fi trebuit să prezinți lucrările lui Charcot în legătură cu traumele psihice la bărbați fără să-i ataci teoriile asupra hipnotismului, li explică Josef. Oricum, acea *grande hystérie* a lui cam dă de bănuț. De când colegul nostru Anton Mesmer a scandalizat Viena, acum o sută de ani, cu „magnetismul animal” pe care îl propovăduia, „hipnoză” e cel mai detestat cuvânt din vocabularul medical austriac, care atrage oprobriul întregii societăți medicale.

Fleischl dădu aprobator din cap. Nu le venea ușor să-și dojenească prietenul, însă simțeau că se implicase în ceva mult mai serios decât o invidie trecătoare sau o necuviință. Breuer continuă:

— Și apoi, ai fi putut lăsa la o parte materialul despre „măduva feroviară”. Afirmatia că între isteria feminină și cea masculină nu există diferențe simptomatice este tangențială și depășește domeniul lucrării tale de absolvire. Am fost învățați să considerăm toate paralizările rezultatul concret al unei dereglări somatice a sistemului nervos central. Dacă vii și ne spui că aceste tulburări ale funcțiilor musculare și afecțiuni senzoriale pot deriva din neurastenie, li scoți din pâine pe mai vechii practicanți ai meseriei.

— Dar ce să fac? Să retractez totul? Am văzut cazuri de isterie care s-au vindecat într-o clipă, după luni întregi de așa-zisă paralizie. Știți și voi că Charcot are dreptate și că Meynert greșește.

Fleischl îi făcu semn chelnerului, care le mai aduse un rând de ceaiuri cu rom și o tavă de *Schinkensemmel*, sandvișuri cu chifle pufoase sărate, și șuncă. După o pauză, reluă firul discuției:

— Nu Charcot are nevoie să fie apărat la Viena, ci tu. Meynert se simte ofensat. Impacă-! Doar și tu îl consideri cel mai mare specialist din lume în anatomia creierului. Spune-i-o. În fiecare zi, timp de o lună.

— Și să nu iau în seamă provocarea lui?

— Nu! interveni categoric Josef. Trebuie să-ți susții teoria. Dar nu ostentativ, ca să dovedești că ai avut dreptate și că Meynert a greșit. Trebuie să mergi alături de el, fiindcă altfel riști să-ți faci un rău incalculabil.

În mod normal, singurul loc în care putea găsi cazuri pentru a-și pregăti demonstrația era Secția Patru a domnului *Primarius* Scholz, la boli nervoase. Dar Scholz se supăraseră de câteva ori când tânărul lui *Sekundararzt* îi dăduse de înțeles că este mai important să li se administreze pacienților medicamentele necesare decât să se măsoare distanța dintre paturi. Acum Scholz nu-i permise să consulte pacienții sau să le citeze cazurile. Prin *Allgemeine Krankenhaus* se răspândi cu iuțeala fulgerului vestea că doctorul Sigmund Freud devenise *persona non grata* în cele nouă curți principale. Adică în toate, cu excepția celei conduse de profesorul Meynert. Acesta acceptă glumele lui stângace cu bună-dispoziție și zâmbi amabil când li spuse:

— Dar bineînțeles, *Herr Kollege*, puteți căuta în salonul meu de bărbați un caz pentru demonstrație. Sunt ultimul om din lume care s-ar opune cercetării științifice medicale.

Intră în saloanele în care își făcuse ucenicia la psihiatrie, cu trei ani în urmă. În primul pat era un fost hangiu care suferea de o paralizie limitată la un braț, iar în foaia lui de observație scria că „prezintă tulburări ale minții”. Fusesse foarte trist de la moartea soției sale. Doctorul Freud îl urmări în timpul unei crize de epilepsie; omul începu să urle că va răsturna ministerul. Deveni agresiv, începu să alerge și să-i lovească pe ceilalți pacienți până când fu imobilizat într-o cămașă de forță.

Sigmund întoarse capul: sărmanul om suferea de prea multe boli. În dimineața următoare examinează un alt pacient, un chelner cu tulburări de vorbire și o paraliză facială. În foaia lui de observație scria „nebunie cu paralizie”. Omul fu extrem de încântat de atenția doctorului Freud și îi mărturisii că Dumnezeu i se arăta de cel puțin o sută de ori pe zi...

— ...și atunci de ce sunt ținut aici, la poliție? Infirmierii mă torturează. Îmi învinetesc scrotul.

Doctorul Freud îl puse să se ridice din pat și constată că mergea impleticit, iar degetele și limba li tremurau. Nu excludea eventualitatea unei isterii însă, având în vedere megalomania și tulburarea mintală a pacientului, ajunse la concluzia că nu putea dovedi nimic cu acest caz. În patul următor se afla un vizitiu de *Einspänner*, în vârstă de treizeci și trei de ani. Suferea de *delirium tremens* și surescitare maniacală, dar se părea că toate tulburările fuseseră provocate

de alcool. Birjarii vienezi beau foarte mult, încă de dimineață, din cauza frigului.

În salonul al doilea găsi un caz cu un traumatism real: un țiglar care căzuse de pe acoperiș în urmă cu cincisprezece ani. Acum suferea de *delirium tremens* și halucinații. Înainte de a fi internat în spital, își bătuse fiica atunci când aceasta încercase să-l ducă acasă de la *Weinstube*¹. De când căzuse prima oară începuse să bea atât de vârtos, încât cădea mereu. Oare omul bea și era parțial paralizat deoarece căzuse de pe acoperiș? Sau căzuse de pe acoperiș pentru că se îmbătase?

„Nu e nimic de făcut, își spuse el în timp ce se grăbea spre casă, ca să nu întârzie la programul de consultații. Din momentul în care alcoolismul intervine ca factor constant, e prea greu de demonstrat ce anume cauzează trauma. Mă întreb dacă s-o fi gândit vreodată cineva să studieze cauzele alcoolismului”.

Anticamera cabinetului era aproape plină de pacienți, pe care Marie îi invitase ceremonios să ia loc. Acum, la sfârșitul lui octombrie, când aerul era rece și începuse să bată un vânt tot mai tăios, clientela crescuse simțitor. Se întoarseră și pacienții care nu plăteau; în schimb, agenții matrimoniali încetară să-l mai viziteze. Breuer, Nothnagel, Obersteiner îi trimiteau pacienții pe care nu mai pridideau să-i consulte. Profesorul Brücke, care auzise de izbucnirea profesorului Meynert împotriva protejatului lor comun, dar nu comentase în nici un fel comunicarea, își exprima acum părerea în mod tacit trimițându-i un patolog german care avea nevoie de îngrijirile unui neurolog. Pe măsură ce progresa cu activitatea de la Institutul Kassowitz, colegii de acolo, precum și medicii de familie care se confruntau cu probleme de neurologie, îl chemau acasă sau la spital. Uneori nu putea face nimic, așa cum se întâmplase cu doi nou-născuți, primul având o formațiune carnoasă care îi atârna la ceafă, ca un fel de coadă de porc; al doilea, un caz de hidrocefalie, al cărui cap creștea tot mai mare în fiecare zi din cauza lichidului care se aduna în sistemul ventricular al creierului. Reuși să țină copilul în viață câteva săptămâni, până când acesta muri de pneumonie. Îi mărturisi Marthei:

— Am optat pentru acest domeniu, deși știam că cele mai multe din bolile nervoase ale copiilor sunt incurabile.

1. Cramă, restaurant unde se servește în special vin (în germ., în orig.).

— De ce ți-ai ales un domeniu atât de descurajant, Sigi?

— Din aceleași motive ca alți neurologi: pentru cercetare, ca să studiez entitatea patologică a bolilor: să le descriu, să le clasific, să stabilesc prin ce se deosebesc unele de altele... Trebuie să aflăm cât mai mult, înainte de a porni pe drumul lung și anevoios spre vindecare. Peste o sută de ani, sau poate peste cincizeci, doctorii vor ști cum i-ar fi putut salva pe cei doi sugari care mi-au murit în brațe.

Oftă adânc.

Uneori ajuta și alteori chiar salva copiii care îi erau dați în grijă. Un băiat de șaptesprezece ani făcu brusc o criză de *grand mal*, cu spume la gură, mușcându-și limba până la sânge. După ce-i puse precaut mai multe întrebări, Sigmund află că băiatul fusese lovit cu o piatră în cap când avea opt ani și suferise o fractură cu infundarea craniului. Rana se vindecase într-o lună, însă pe creier se formase o cicatrice care producea iritație, iar acum o izbucnire de impulsuri electrice declanșase criza. Doctorul Freud nu putea îndepărta cicatricea, nici înlătura leziunea, însă îi recomandă să respecte un program de viață foarte riguros.

Examină apoi un pitic, inteligent și perfect proporționat, la care însă totul era în miniatură. Le dădu părinților disperați bromură, îi prescrise băiatului un regim alimentar bogat în calorii și ceru colegilor chimiști o substanță care să stimuleze activitatea hipofizei.

Plăti datoria pe care o avea la Minna, își recuperează ceasul de aur și începu să pună din nou guldeni în cana de cafea a Amaliei.

2

Era, într-adevăr, oaspete la el acasă. Martha nu-i cerea decât să întrerupă lucrul și să-și ocupe locul la masă, cu șervetul pe genunchi, cu o secundă înainte ca Marie să vină de la bucătărie cu castronul de supă fierbinte. Nu-l surprinsese faptul că Martha era o gospodină pricepută și bine organizată, însă se deprinse mai greu cu seriozitatea cu care se achita de îndatoririle de gospodină. Pe de altă parte însă, nu era o gospodină cicălitoare, care să șteargă praful și să măture înainte ca el să dispară cu trabucul din cameră.

De câteva ori pe săptămână, pe vreme frumoasă, îl scula dimineața devreme. Vinerea îl ducea pe cheiul Franz Joseph, unde veneau

bărcile cu pește proaspăt prins. Marthei îi plăceau lucrurile de calitate. După ce puneau crapul sau știuca în coș, își continuau drumul de-a lungul Dunării, spre Schanzelmarkt, ca să cumpere fructele aduse de cu noapte de țărani. Sâmbăta dimineața îl ducea de la Ring, aflat la cincisprezece minute de mers pe jos de Wipplingerstrasse, la Hoher Markt, după aceea la Tuchlauben și Wildbretmarkt, cea mai bună piață de păsări vii – găini, găște, rațe, curcari, fazani. Femeile de la țară, cu pălării pe cap, cu fuste lungi până la glezne și șorturi mari, îi imbiau pe cumpărători cu marfa. Soții lor omorau și jumuleau pasărea aleasă de *Hausfrau* chiar sub ochii grijulii ai acesteia. Se întorceau acasă la ora șapte, când Marie le servea micul dejun.

Miercuria se sculau chiar mai devreme, să se ducă după brânză de vaci. Zorile abia dacă se ghiceau ca o umbră cenușie la orizont, în vreme ce ei se îndreptau spre locul cel mai pitoresc din Viena, Naschmarkt, cu sutele lui de tarabe pline de cele mai fine și mai ispititoare produse alimentare. Era cunoscut și sub numele de „străzile de aur din Naschen”: bomboane, caramele, delicatese, mișesme exotice menite să inflăcăreze mintea și să seducă trupul. Ar fi nedrept să afirmăm că vienezul iubea mai mult Naschmarkt-ul decât opera sau sala de concerte, dar era ceva în mișesmele rebele, în culorile și în formele de aici care îl făceau să simtă că, mâncând, face înconjurul lumii. Încântat de bogăția din Naschmarkt, Sigmund îi spuse Marthei:

— Vienezii vor fi întotdeauna fericiți și lipsiți de griji, pentru că le place așa de mult să mănânce. Între cele cinci mese obișnuite, mereu ciugulesc câte ceva. Asta e secretul suprem al vieții, *meine Frau*: să te îngrijești ca sucurile gastrice să curgă continuu.

Mai întâi erau standurile cu flori, cincizeci de tarabe pe două șiruri lungi, mici, dar toate încărcate cu flori în culorile blânde ale toamnei. Apoi urmau standurile cu portocale, pere și struguri din Albania, Franța, Bulgaria și România, pepeni galbeni din Spania, banane din Ecudaor, nuci și stafide din Cehoslovacia. Se opreau la tarabele unde se vindeau ouă, urmate de nenumărate cofetării în care te imbia linzerul cu mere cu cele trei găuri prin care se vedea marmelada, ștrudelul cu nuci și covrigii cu miere, pâinea de Tirol cu creștături adânci deasupra și marginile pudrate cu făină albă, parcă atunci scoasă din cuptor.

Măncau inimă de vișel umplută, ca să se încălzească, în timp ce își croiau drum printre tarabele pe care tronau borcanele uriașe cu